

druhů. Umělecký film dostane kolosální podporu, nezachrání se však, ale zahyne spolu s celou tou armádou mravouků.

Strhneme babylónskou věž umění.

(1924)

Hraný film a „filmové oko“

Soudruzi, mluvím jménem skupiny kinoků. Jak je většinou z vás známo, tato skupina nespojuje ani svou existenci, ani svou práci s takzvaným „uměním“.

Zabýváme se studiem těch životních jevů, které nás bezprostředně obklopují. Umění ukázat a vysvětlit život takový, jaký je, klademe nad onu, byť zábavnou loutkovou hru, kterou lidé nazývají divadlem, kinematografem apod.

Téma dnešní diskuse „Umění a život“ nás zajímá méně než například téma „Život a jeho tvůrčí organizace“, protože, opakuji, pracujeme a pokládáme za správné pracovat právě v tomto oboru.

Naším nejbližším úkolem je vidět a slyšet život, zaznamenávat jeho křížovky a zvraty, chřupání kostí starého života pod tlakem Revoluce, sledovat růst mladého sovětského organismu, zaznamenávat a organizovat charakteristické dílčí životní jevy do celkového obrazu, extraktu.

Je to veliký a zdaleka ne jen experimentální úkol. Je to prověrka celého našeho přechodného období v jeho celkovém charakteru a zároveň i konkrétní prověrka každého jednotlivého dekretu nebo usnesení přímo na místě, mezi lidem.

Je to teploměr i hustoměr naší skutečnosti, a jeho význam nepochybně převyšuje výmysly některých autorů, spisovatelů či režisérů.

Takový úkol ovšem nemohou zvládnout jednotlivci nebo několik desítek lidí. Je to úkol, který je třeba vytyčit v celém sovětském státě.

Všichni sovětské a straničtí pracovníci, kteří se dnes orientují k takzvanému hranému filmu, se musí k této v podstatě malicherné záležitosti obrátit zády a soustředit všechny své síly, všechny své znalosti a všechny své zkušenosti k průzkumu a zkoumání naší skutečnosti prostřednictvím filmové kamery.

Celý, stále se rozrůstající aparát dělnických a vesnických dopisovatelů je zárukou, že tato práce bude mít smysl, že pozorování mohou být dosti zřejmě široká i hluboká, že kamera může na plátně předvádět extrakt citů a nálady mas.

Důvtipná organizace natočeného faktického materiálu umožní vznik filmů velkého agitačního dosahu bez vtíravých a nedůvěryhodných hereckých kreací, bez limonádových nebo detektivních výmyslů.

Hraný film musí v programu filmového představení zaujmout to postavení, které je dnes vyhrazeno dokumentárnímu filmu.

Zbývající část programu musí být vyhrazena dokumentárnímu filmu ve všech jeho druzích (dokument, populárně vědecký film, školní film).

Filmové drama lehtá nervy. Filmové oko pomáhá vidět.

Filmové drama zahaluje oči i mozek sladkou mlhou. Filmové oko otvírá oči, bystří zrak.

Filmové drama dráždí spojivky. Filmové oko přináší svěží jarní vánek, prostory lesů a polí, celou šíří života.

Když máme Nep, kramáře stejné jako za cara a vodku jen o deset procent slabší než byla carská „monopolka“, pak snad má stačit, aby i naše filmy se lišily také jen o deset procent od těch, které byly natočeny za cara nebo v zahraničí?

Což snad lze souhlasit s tím, že ve jménu zisku bychom měli opájet proletariát filmovou vodkou a zároveň mu podávat agitační aspirin jako protijed?

Bylo by možné mluvit ještě o četných dalších záležitostech. Mohli bychom mluvit o nepovských kabaretech. Jde však o to, abychom si vždy uvědomovali, kam směřujeme, abychom před sebou viděli perspektivní cíl.

Mohli bychom mluvit o hraném filmu a jeho tvůrcích — oněch žrečích umění, ale ani na chvíli nesmíme zapomenout na hlavní cíl sovětské filmové tvorby.

(1924)

Základy „filmového oka“

Hnutí „filmového oka“, v jehož čele stojíme my, pracovníci dokumentárního filmu — kinokové, je hnutí mezinárodního charakteru a jeho rozvoj jde ruku v ruce se světovou proletářskou revolucí.

Naším základním a programovým úkolem je pomoci každému utlačovanému jednotlivci i všemu proletariátu v celku v jeho snaze vyznat se v životních jevech.

Výběr zaznamenaných faktů napoví dělníkovi nebo rolníkovi potřebné závěry.

Jde o oblast názorných faktů: fakta, která získali kinokové-pozorovatelé a která organizují filmoví střihači podle pokynů strany, jsou rozšiřována v maximálním možném množství a předvádějí se všude.

Princip přenášení obrazu prostřednictvím rádia, který byl v této době objeven, nám umožní, abychom se ještě více přiblížili k našemu hlavnímu a závaznému cíli — spojit všechny pracující, roztroušené po celém světě, jednotným vědomím, jednotným svazkem, jednotnou vůlí k boji za komunismus.

Tento náš úkol označujeme jako „filmové oko“. Jde o odhalení života takového, jaký je. O ovlivňování pracujících pomocí faktů.

Totéž vykonává v oblasti zvuku „rádioucho“, jak my tomu říkáme, tj. organizace slyšitelného světa.

Protože jde o práci s fakty, nikoli s hereckým projevem, nikoli s tancem nebo verši, věnujeme takzvanému „umění“ velmi málo pozornosti.

Ano, soudruzi, my, jak mnozí z vás vědí, vypovídáme „umění“ na periferii našeho vědomí.

A je to naprosto pochopitelné. Do ohniska naší pozornosti a naší práce klademe bezprostředně sám život a fixaci života rozumíme fixaci historického procesu; proto tedy nám, technikům a ideologům této práce dovolte, abychom si jako základ našeho pozorování vytkli ekonomickou strukturu společnosti, která nebude před divákovými očima zahalena libovonnou záclonou polibků a konstruktivních i nekonstruktivních triků.

Místo náhražek života (divadelní představení, filmové drama apod.) přinášíme do vědomí pracujících pečlivě vybraná, zaznamenaná a organizovaná fakta (významnější i podružnější) jak ze života pracujících samotných, tak ze života jejich třídních nepřátel.

Naším úkolem je vytvořit viditelné („filmové oko“) a slyšitelné („radio-ucho“) třídní spojení proletariátu všech národů a všech zemí na základě komunistického výkladu světa.

(1925)

Kinokům na jihu

Drazí soudruzi, zdravím vás z pověření vedoucího kroužků „filmového oka“.

Váš první dopis — první po našem seznámení v Moskvě — je správným krokem k navázání pevného spojení s námi.

Většinu odpovědí na otázky, které vás zajímají, najdete ve sborníku Proletkultu, který vyjde v tomto měsíci; je v něm publikován náš článek Filmové oko. Poněkud později má vyjít knížka nebo brožura stejného názvu, která se každému kinokovi stane významnou podporou. V knize bude kromě studií uveřejněn také program a statut organizace.

Nicméně chci už v tomto dopise aspoň stručně odpovědět na některé vaše otázky.

Základem našeho programu není zábavná filmová produkce, založená na zisku (to přenecháváme branému filmu), ale filmové spojení mezi národy SSSR a celého světa na základě komunistického výkladu skutečnosti.

Je třeba usilovně bojovat proti tomu, aby trh opanovala filmová veteš.

Je třeba všemožně agitovat v tisku; nesmíme se dát svést k tomu, abychom své úspěchy chápali na způsob úspěchů zahraničního braku; je třeba podporovat KINOPRAVDU a další díla kinoků.

Pokud jde o dělnické kluby a o putovní kina na venkově, o kulturní jizby atp., tam už dnes prosazujeme dokumentární film ze všech sil (zejména tam, kde je film uváděn poprvé).

Ročník má zvlášť vyvinutý smysl pro to, aby nevěřil všemu umělému, zejména pak všem těm kamuflovaným filmovým „mužikům“.

Výzkum rolnického filmového diváctva na zapadlých vesnicích ukázal, že rozdíl, jaký rolník dělá mezi konvenčním hraným filmem a mezi filmem dokumentárním, je značně hluboký.

Je podobný jako rozdíl mezi reálným zjevem hadrové loutky a živého dítěte, mezi obrázkem nakresleného koně a skutečným koněm.

Této přirozené a oprávněné nedůvěry rolníků k „loutkovému“ filmu musíme využít k propagaci filmů se skutečnými lidmi a skutečnými jevy, filmů bez herců, dekorací atd. Dělnický a rolnický divák vychovaný skutečnými filmy (bez lůny, lásky a detektivů) bude pak diktovat své přání filmové výrobě, orientované dosud výhradně na komerčního diváka.

Radím vám, abyste všechno úsilí už ve svých prvních filmech zaměřili k vědeckému objasňování skutečnosti.

Seznamte se s animací a s dalšími speciálními snímacími postupy. Prohlubujte svá pozorování života. Srovnávejte je s vědeckými fakty.

Všech svých objevů a praktických poznatků se snažte prakticky použít.

Prozatím se vyvarujte snímků demonstrací a pohřbů (kterých je už až přespříliš a jsou nudné) a reportáží ze schůzí s nekonečnými projevy řečníků (neboť ty nelze prostřednictvím plátna tlumočit).

Organizujte materiál do stručných filmových etud, například do „ruských kinopravd“ nebo filmů na ten způsob.

Když se s tím vypořádáte, můžete se pustit do větších prací na způsob FILMOVÉHO OKA.

(1925)

Kinopravda a Rádiopravda

Dělník z textilního závodu potřebuje vidět dělníka ze strojírenského závodu, který pro něj dělá nějaký stroj. Dělník ze strojírenského závodu potřebuje vidět horníka, který pro jeho závod těží topivo — uhlí. Horník potřebuje vidět rolníka, který pro něj vyrábí chléb.

Všichni pracující se potřebují navzájem vidět, aby se mohli semknout. Pracující SSSR potřebují vidět, že i v jiných zemích, v Anglii, Francii, Španělsku atd. jsou stejně tak pracující lidé, a že všude probíhá třídní boj proletariátu s buržoazií. Pracující nejen jednotlivých zemí, ale i jednotlivých závodů jsou však navzájem vzdáleni, a proto se navzájem nemohou vidět.

Dělníkům a rolníkům nezbyvá než věřit slovům, kterými jim jiný člověk (učitel, agitátor) popisuje postavení druhých dělníků a rolníků, kteří žijí na jiném místě. Každý učitel, agitátor, farář, spisovatel atd. popisuje to, co se odehrálo někde jinde, svým vlastním způsobem, v závislosti na mnoha příčinách: v závislosti na vlastním přesvědčení, vzdělání, vlastních schopnostech psát či mluvit, na vlastní čestnosti a upřímnosti, na vlastní „náladě“ i zdravotním stavu v dané chvíli. Jak se tedy přesto mohou kinoků, pracující navzájem vidět?

„Filmové oko“ usiluje o viditelné spojení pracujících celého světa. Pracovníci „filmového oka“ — kinokové — pracují v oblasti dokumentárního filmu (KINOPRAVDA, KINOKALENDAR, FILMOVÉ OKO) i v oblasti populárně vědeckého filmu (HEDVÁBNICTVÍ, OMLAZOVÁNÍ) i v oblasti vědecké interpretace (PORTRAT, RÁDIOPRAVDA aj.).

Hnutí „filmového oka“ si postupně získává pozornost i sympatie. Souhlasné dopisy pracujících, vznik kroužků „filmového oka“, podpora kinoků ze strany připravujících se směny filmařů-komsomolců a konečně i zájem některých objednavatelů o „filmové oko“, to všechno nás v našem boji značně podporuje.

Nejkonzervativnější jsou v tomto případě kina, která jsou spoutána hranými filmy. Je třeba razit heslo „kombinovaných programů“:

- a) filmový týdeník nebo dokumentární film typu „filmového oka“, jakým je například LENINSKÁ KINOPRAVDA;
- b) groteska;
- c) populárně vědecký film;
- d) hraný film.

Takové kombinované programy, na které je třeba navykout kina i diváky, budou dvířky do komerční distribuce a stanou se základem rentability dokumentárních a populárně vědeckých filmů i v těch případech, kdy jejich výroba vyžaduje velké náklady.

Navrhovaná proporce programu se ovšem může měnit. Soudruh Lenin už v roce 1922 žádal, aby při programování filmů byla stanovena určitá proporce mezi filmy „zábavnými“ (určenými speciálně reklamě a zisku) a mezi propagačními filmy „ze života všech zemí“.